

Unes fortificacions de la Guerra Civil carregades d'història

ANTON MONNER
Crònista de Gandesa

Crònica

La línia del Cinca. La Fortificació d'en Millet, al terme de Caseres partint amb Batea, a l'indret conegut pel Piló de Sòrio, és una línia defensiva al mateix costat de la carretera N-420 que recentment ha estat excavada i estudiada

El Patronat Pro-Batea exerceix una notable tasca cultural i històrica a la comarca de la Terra Alta. Entre altres accions humanístiques, edita llibres que destaquen per la qualitat i importància. L'any 2018 va publicar *La línia del Cinca a la Guerra Civil*, de quatre historiadors, Josep Maria Pérez Suñé, David Tormo Benavent, Pere Rams Folch i Miquel Sunyer Sunyer, que la seva ressonància ha qualitat recentment. Un llibre és com un arbre que si es planta pot produir fruits; aquesta publicació als quatre anys de la seva aparició els ha produït quan s'ha excavat una de les fortificacions que es van construir l'any 1937, pocs mesos després del cop d'estat del general Franco del 18 de juliol.

Aprofito els continguts de la publicació esmentada per explicar als lectors la història poc coneguda. Es tracta d'una línia de fortificacions de més de 200 quilòmetres que anava de les carenes muntanyenques del Pirineu fins als Ports. Alguns historiadors estan convençuts que es construí per protegir Catalunya dels exèrcits franquistes. Vet aquí que aquestes fortificacions tanquen Catalunya pels seus extrems amb l'Aragó. La meua pretensió és només esmentar les fortificacions de la Terra Alta i les excavacions que s'han realitzat en una d'elles. Es tracta de la Fortificació d'en Millet al terme de Caseres, partint amb Batea, a l'indret conegut pel Piló de Sòrio, al mateix costat de la carretera N-420. A més s'hi han posat uns cartells per explicar als visitants la seva història i la resta situades a Caseres.

El 20 de juliol del 1936, sufocada la rebel·lió a tot Catalunya, el president Companys va reunir als sindicats per proposar la creació d'un organisme per emprendre accions d'organització i defensa ciutadana conjuntament amb el govern català. Així es va crear el Comitè Central de Milícies Antifeixistes (CCMA) d'on naixeria la construcció d'aquesta línia defensiva entre el Pirineu i els Ports, amb dotzenes de fortificacions que dominaven la frontera de nord a sud. Les tropes republicanes no

El fort d'en Millet, al terme de Caseres, a la Terra Alta. FOTO: J. REVILLAS

disposaven de preparació militar, ni d'armament suficient. N'esperaven de l'estranger i en van arribar de Rússia, Txèquia i Mèxic, però en plena contesa, França i Anglaterra deixaren de proveir-ne. El dia 21 de juliol ja començaren a marxar soldats voluntaris catalans de cara a l'Aragó. Poc armats, sense instrucció militar i sense disposar de comandaments capacitats per dirigir-los, la Generalitat preparà aquestes fortificacions per defensar-se de l'exèrcit rebel que disposava de l'ajuda d'alemanys i italians.

García Oliver, que esdevindria secretari general de la Conselleria de Defensa, escriví en un dels seus comunicats: «No cabía más estrategia, ante estas circunstancias y ante nuestra carencia de toda clase de elementos bélicos, que estabilizar el frente, con reacciones ofensivas y procurando no retroceder, en espera de mejores tiempos». I prossegueix en un altre document que diu: «se contaba con columnas de milicianos de escasa eficacia militar, con un efectivo de cuarenta y ocho mil voluntarios que guarnecían un frente de cuatrocientos kilómetros [...]». Se

«La defensa es va dividir en quatre sectors i el de la Terra Alta era el més austral i l'únic desplegat totalment en territori català»

carecía de defensas antiaéreas [...]. Escaseaba la munición [...]. No había ninguna industria de guerra, ni casi aviones ni explosivos [...]. El frente de Aragón completamente lineal, no podía apoyarse, en caso de retrocesos [...] necesitábamos buenas fortificaciones de segunda línea».

Davant d'aquestes evidències es construïren aquestes fortificacions a partir del 25 d'agost del 1936, conegudes per la línia del Cinca. La defensa es dividí en quatre sectors; el de la Terra Alta era

el més austral i l'únic desplegat totalment en territori català. Les fortificacions es van establir entre el Port d'Orta (Horta de Sant Joan), a l'est, i la confluència dels rius Matarranya i Ebre a la Pobla de Massalua, a l'oest, seguint el límit fronterer entre Catalunya i Aragó, paral·lel al riu Algars. El nucli estratègic era Gandesa, on confluïen diferents carreteres que anaven totes elles a morir a l'N-420, a la mateixa població.

A Orta, al nord del nucli urbà es va construir un centre de resistència format per catorze forts per impedir la penetració enemiga per la carretera de Vall-de-Roures i la via ferroviària de la Val de Zafan. A Caseres se'n construïren unes 10, entre elles la Fortificació d'en Millet. Consta de tres galeries per emplaçar l'artilleria, trinxeres, una cisterna d'aigua i un refugi situat 200 metres més avall per garantir la seguretat dels soldats en cas de ser bombardejats. I de la mateixa manera es van anar edificant altres fortificacions a Batea, Vilalba, la Pobla. Cadascuna d'elles defensava els barrancs que des de l'Algars pujaven de cara als pobles de l'interior de la Terra Alta.

Algunes d'aquestes construccions, les situades al costat de les carreteres, caldria rehabilitar-les per al turisme familiar i per als qui visiten el Museu del Centre d'Estudis de la Batalla de l'Ebre de Gandesa i els altres espais museístics del Memorial Democràtic. Dins d'aquestes fortificacions s'hi poden apreciar signatures dels treballadors i organitzacions sindicals, com també escrits i dibuixos sobre el guix o sobre el ciment, que són documents històrics significats. Recordo que un senyor de Gandesa, ja mort de fa anys, em va explicar que sent ell un adolescent el portaven cada dia amb camió a construir aquestes fortificacions, juntament amb obrers que hi participaven, uns de tendència dretana obligats a treballar sense cobrar i els d'esquerra que tenien un sou assignat, el mateix que els soldats que lluitaven al front d'Aragó. Aquest adolescent repartia l'aigua entre els obrers que hi treballaven.

De poc serviren aquestes defenses construïdes molt adequadament, amb bons materials i excel·lents criteris defensius. A la retirada d'Aragó, quan es trencaren els fronts de Belchite, els soldats fugiren «campi qui puguí» i les fortificacions que Guàrdia preveia per aguantar el front en retirada, no serviren per res. Els republicans, atacats per un exèrcit ben armat, avituallat, alimentat i amb armament modern, amb tancs i avions de Hitler i Mussolini, només esperaven poder arribar a l'Ebre per salvar-se del foc enemic, com ho explico en una de les cròniques publicades recentment sobre les brigades internacionals. Aquestes fortificacions, a més, haurien servit per a la Batalla de l'Ebre del 25 de juliol del 1938, però en la contraofensiva dels republicans no hi van poder arribar. Foren aturats al celler cooperatiu de Gandesa, a uns 15 quilòmetres d'on estaven ubicades. Passats 86 anys, sent part de la trista història d'una contesa tan sanguinària, s'haurien de netejar algunes d'elles per ser un atractiu turístic més per a la Terra Alta, semblant a la Bretanya pel desembarcament de Normandia del juny del 1944.